

BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - vijfheerenlanden

Nieuwsbrief jaargang 15 - nummer 26 - oktober 2013

VAN UW VOORZITTER

Beste mensen. We hebben 14 november aanstaande een symposium gepland over het hergebruik van bestaande boerderijen. Als Boerderij & Erf A-V zijn we hier allang mee bezig maar voordat zoiets is ingebed in streek- en bestemmingsplannen en voordat vergunningen makkelijker worden afgegeven is er toch een lange weg te gaan.

Door de crisis is men wel meer bereid om actiever naar alternatieven te zoeken. Ook in het openbare domein moeten gebouwen meer functies krijgen om bestaansrecht te houden en kosten te besparen. In de jaren 1960-1980 zijn in veel dorpen dorpshuizen gebouwd ter ondersteuning van het plaatselijk verenigingsleven en als voorziening voor bruiloften en partijen. Op dit moment zijn een aantal dorpshuizen aan een grote renovatie toe, terwijl gemeenten fors moeten bezuinigen. Nu ineens moeten dorpshuizen zelfstandigen en meer functies krijgen. Is dit een nieuwe ontwikkeling? Rond 1900 had elk dorp meerdere café's. In een van die café's was ook een zaal die als raadszaal werd gebruikt. Ook verenigingen vergaderden er. Meestal werd dit het rechthuis genoemd. In Kedichem was er in café

De Zwaan naast de raadszaal ook een boerderij en een polderkamer waar het polderbestuur vergaderde.

In Hei- en Boeicop werd in 1827 tegenover de kerk een rechthuis gebouwd. Hier vergaderde de gemeenteraad, er was een kleine winkel en een herberg en ook was er een veestal in het pand gevestigd. De schuur ernaast werd gebruikt als opslag voor de hooi- en strohandel. Over multifunctionaliteit gesproken! Tussen 1910 en 1930 zijn er in de dorpen veel gemeentehuizen gebouwd en de functie van de rechthuizen kwam te vervallen. Na de gemeentelijke herindeling kwamen ook de meeste gemeentehuizen weer leeg te staan. Er werden nieuwe gemeentehuizen gebouwd, de een nog mooier dan de ander. En nu wachten we op de volgende herindelingsgolf.

Terug naar de dorpshuizen, die nadrukkelijk de functie van onderkomen voor verenigingen hebben wat van groot belang is voor de leefbaarheid van de dorpen. Daarnaast zal het tevens een multifunctioneel gebouw moeten zijn waar ook ruimte zou moeten zijn voor zorg en fysiotherapie tot aan dagbesteding toe. Bestaande gebouwen waarin verschillende functies voor de

gemeenschap plaats vinden en waar politici nu ineens de woorden integratie en participatie op plakken.

Het lijkt erg vernieuwend, maar velen waren hier allang mee bezig. Er is niet zoveel nieuws onder de zon. Laten we er als Boerderij & Erf A-V van profiteren en doorgaan met het realiseren van onze plannen, want daar gaat het om!

Arie Bassa

VAN DE REDACTIE

Een - beperkt - deel van de inhoud van deze nieuwsbrief is in andere bewoordingen al eerder opgenomen in de online versie, waarmee we dit jaar zijn gestart. Een maandelijks versie, die is bedoeld om de contacten tussen iedereen die 'de boerderij' een warm hart toedraagt en Boerderij & Erf A-V nog meer aan te halen. We leven in een tijd van intensieve communicatie. De social media vormen een ware hype. Daar zullen we voor zover dat verantwoord is in mee moeten gaan. Stilstand is namelijk achteruitgang. De online versie verschijnt niet alleen frequenter (elke maand), maar is ook aanzienlijk goedkoper omdat er geen drukkerij nodig is voor opmaak en drukken en omdat er geen porti en envelop nodig is voor de verzending. Intussen is het iedereen duidelijk dat de bomen niet langer tot in de hemel groeien (wat ze overigens nooit hebben gedaan, maar veel van ons dachten dat dit wel zo was en 'dat het niet op kon'), waardoor er voor de toekomst tal van aanpassingen nodig zijn. Dit kon op termijn wel eens consequenties hebben voor het verschijnen van de gedrukte versie van de nieuwsbrief. Kostenbeheersing, kostenbesparing en bezuinigen, daar draait het anno 2013 en de daarna komende jaren om. Jammer, maar het is niet anders.

Niet langer geklaagd. Nu heeft u toch weer een gedrukte versie in handen, met interessant nieuws en artikelen. Helaas heeft Hans Mouthaan besloten dat zijn hierin opgenomen bijdrage de laatste is. Met een gevoel van leegte, maar met respect voor dit besluit, accepteren we dit. Hans, heel veel dank voor je mooie verhalenreeks in die vele achter ons liggende jaren. Daarmee geef je aan dat je liefde voor de streek heel ver gaat. En dat is iets waar we allemaal op drijven: Het plezier dat we beleven aan onze directe leefomgeving.

Dick de Jong

Nieuwbouwwoningen in Wijngaarden, in de vorm van een boerderij.

STOKROZEN

Stokrozen horen net zo in een boerentuin thuis als floxen en dahlia's. Ook in moderne tuinen staan ze hun mannetje als ze torenhoog boven de andere beplanting uitsteken. Stokrozen zijn verkrijgbaar in vele kleuren en ze zijn geweldig om een lelijk muurtje of schutting te verdoezelen. Hier volgen vijf tips om stokrozen gezond te houden:

1. Kies de juiste plek: Stokrozen zijn echte zomerplanten die van zon houden. Geef ze daarom een plek bij of tegen een muur; die reflecteert de warmte nog eens extra én houdt wind tegen. Een omheining of pergola waartegen ze kunnen leunen is ook heel geschikt. Veel ruimte hebben stokrozen niet nodig, ze gaan immers vooral de hoogte in, dus ook langs het pad naast de schuur kunnen ze prima staan.
2. Vervolgens is goede grond nodig. Stokrozen gedijen het best in een kalkhoudende bodem die rijk aan voedingsstoffen en goed doorlatend is, zodat de penwortels diep de grond in kunnen.
3. Verplant stokrozen niet: Vanwege de stevige penwortel kun je stokrozen maar moeilijk verplanten. Dus als je eenmaal een geschikte plek hebt gevonden, laat ze dan hun gang gaan.

4. Zaai in voorjaar of herfst: Stokrozen kun je als plantje kopen of zelf zaaien. Zaaientoe doe je in het voorjaar of in de vroege herfst. Bedek de zaden met een dun laagje aarde. Omdat de stokroos een tweejarige plant is, moet je bij het zaaien een jaartje geduld hebben. Planten die je in het voorjaar in het tuincentrum koopt, bloeien doorgaans in hetzelfde jaar. In het eerste jaar vormt de gezaaide plant een bladrozet, zijn bloemen verschijnen pas in het tweede jaar.

5. Geef mest: Tijdens de groei heeft de plant baat bij wat stikstofbemesting; laat de plant ook beslist niet uitdrogen. Verder stelt de stokroos weinig eisen.

En dan nog dit: Stokrozen zijn gevoelig voor roest, die heel moeilijk te bestrijden is. Het best haal je alle aangetaste delen onmiddellijk weg. Gooi ze in de vuilnisbak, niet bij het compost. Je kunt dit euvel wel tot een minimum beperken door te kiezen

Stokrozen blijven mooi.

voor een zonnige plek en de stokrozen niet te dicht naast elkaar te planten. Houd een onderlinge afstand van circa 50 centimeter aan.

Laat in de herfst is het gedaan met de bloemenpracht. Nu moet je kiezen: de stokroos is eigenlijk meerjarig en kan door afknippen na de bloei langer meegaan dan de gebruikelijke twee jaar. Dit gaat echter ten koste van zijn kracht en schoonheid. In plaats van de stengel afknippen, kun je deze ook laten staan en de zaden oogsten. Of je laat de stokroos zijn gang gaan en zichzelf uitzaaien. Het enige dat je dan moet doen is het teveel aan zaailingen uitdunnen.

OVERIG NIEUWS UIT DE ORGANISATIE

Symposium 14 november 2013

Schijf deze datum in uw agenda. Dan organiseert Boerderij & Erf A-V een symposium, over herbestemming van boerderijen. Het belooft een boeiende dag te worden, met interessante sprekers en veel informatieverstrekking. In De Til in Giessenburg. Vooraf moet er worden aangemeld.

Wie koppelt bomen aan boerderijen?

Jan en Liesbeth Scholten uit Schoonhoven zijn al geruime tijd bezig met een bijzonder onderwerp, de waardevolle bomen op het boerenerf. Intussen is duidelijk dat de meeste gemeenten in ons werkgebied een bomenbeleidsplan hebben. Enkele echter nog niet.

Om hun werk voor te kunnen zetten zoeken zij samen met het bestuur van B&E A-V vrijwilligers, die de geregistreerde bomen willen koppelen aan de boerderijen. Een leuke klus, ook in de zomermaanden om per fiets te doen. Reacties graag naar het secretariaat.

Cursus bouwhistorie

Het is heel wat jaren terug dat er een uitgebreide cursus is gegeven. De laatste tijd was er regelmatig een vraag over, zodat is besloten een cursus te gaan voorbereiden voor het seizoen 2013-2014. Alle belangrijke aspecten komen aan bod, zoals de plaats in het landschap, het kenmerkende van een boerderij, de architectuur, het bouwen (bouwmaterialen), boerenerven en herbestemming.

Fusie stichting en vereniging

Destijds startten we als Stichting Boerderij & Erf A-V en een van de eerste projecten van die stichting was het oprichten van een vereniging. Dat werd de Vereniging Vrienden van Boerderij & Erf A-V, met een eigen bestuur, een gezamenlijke administratie en een gecombineerde boekhouding. De bestuursleden van de vereniging waren qua secretaris en penningmeester dezelfde persoon en de overige woonden altijd de vergaderingen van de stichting bij. Een prima samenwerking.

Later is het penningmeesterschap gesplitst, omdat verenigingsleden bang waren dat de stichting te gemakkelijk over de centen kon beslissen. Geruime tijd terug werd in een MT-vergadering de vraag gesteld waarom we niet 'gewoon' één organisatie waren. Een vereniging met leden of een stichting met donateurs. Er is een onderzoekscommissie in het leven geroepen die kwam met het voorstel, dat op de laatste ledenvergadering aan de leden van de Vereniging Vrienden van Boerderij & Erf A-V is voorgelegd. Daar bleek dat de meerderheid voorstander is van het stopzetten van de vereniging en alles onder te brengen bij de stichting, die dan begunstigers heeft, die zich vrienden van Boerderij & Erf A-V mogen noemen. Zoiets past volledig in deze tijd en geeft een stuk minder administratie. De uitvoering wordt vervolgd.

Interessante websites

Op internet is veel informatie te vinden over boerderijen en alles wat

daarom heen gebeurde en gebeurt. Twee websites willen we nog eens onder uw aandacht brengen: <http://boerderij2013.nl> over het Jaar van de Boerderij en <http://www.agriwiki.nl> met wetenswaardigheden en weetjes over 'de boerderij'.

Route-Informatie Gevraagd

Ook wil het bestuur graag worden geïnformeerd over in wandel-, fiets- en autoroutes op te nemen locaties, waar 'wat te doen' is. Denk aan een theetuin, een eetcafé, een expositie-

ruimte, een informatiepunt enzovoort. Schroom niet: geef door wat u weet.

Komt er een verhalenroute?

Dan de vraag of er misschien onder u mensen zijn die willen meewerken aan een verhalenroute. We gaan namelijk proberen of er een route kan worden uitgezet, waar eens in de zoveel tijd in boerderijen op vaste tijden een verhaal wordt verteld of voorgelezen, dat slaat op die boerderij of op de omgeving daarvan. Meld u aan. Ook als u namen weet van anderen, die dat kunnen.

Vrijwilligers

Opnieuw is het bestuur op zoek naar vrijwilligers. Nu zoeken we mensen die zich de komende winter willen gaan bezighouden met het uittypen van teksten voor de kennis- en informatiebank. U krijgt van het bestuur teksten, die u moet overnemen in een computer, zodat de informatie vervolgens kan worden gekoppeld aan de website van Boerderij & Erf A-V. U kunt dit dus gewoon thuis doen. Reacties zijn zeer welkom.

HELE OF HALVE WAARHEDEN

Overall waar het gaat om de aanpak van het erf rondom herbestemde boerderijen wordt uitdrukkelijk geadviseerd om 'de boel' open te houden. Geen hagen en heggen die niet nodig zijn. Laat de langstreckende burger genieten van je mooie 'spul'. Op het erf is plek genoeg om ergens iets te maken waar je privacy volledig wordt gewaarborgd.

Van oorsprong bestond een boerenbedrijf uit een groot stuk grond, met daarop aan de voorkant de boerderij. Dat stuk grond, verdeeld in weilanden, zal veelal niet meer bij de boerderij behoren als deze een herbestemming heeft gekregen. Maar het ligt er vaak nog wel. Als het enigszins kan, is het aan te bevelen dat het zicht op dat weiland vanuit de boerderij in stand wordt gehouden. Dat geeft een ruimtetewerking, die het woongenot beslist ten goede komt. Ruimte verveelt nooit! Daarmee komen we op enkele thans actuele discussies. Steeds minder lopen er in dat weiland koeien. Een bekende melkproducent maakt reclame met het feit dat zijn melk

Je zou zo'n uitzicht hebben vanuit je voormalige boerderij...

afkomstig is van koeien die wel in de wei hebben gelopen. Hoe lang ze dat hebben gedaan staat er niet bij. Discussie twee is het steeds versralen van het areaal bloemen en planten en mede daardoor het wegblijven van weidevogels.

Die discussiepunten komen steeds weer naar voren en langzamerhand ontstaat er begrip voor het feit dat

er wat moet worden teruggedraaid aan het menselijk ingrijpen in de 'natuurlijke' ontwikkeling, zoals die decennia terug nog heel gebruikelijk was. Koeien buiten, minder gif, de natuur wat meer zijn gang laten gaan. Wat bomen op een hoekje weiland, zodat de koeien bij brandende zon of striemende regen ergens kunnen schuilen.

Dus koeien naar buiten. Zelfs de wetenschap bemoeit zich ermee en heeft al de conclusie getrokken dat dat beter is voor de koeien. Dus op termijn ook voor de boeren en hun bedrijf!

En minder landbewerking, waardoor de plantjes van weleer weer een kans krijgen. Daadwerkelijke terugkomst kan nog vele decennia op zich laten wachten, want wat eenmaal weg is komt niet eenvoudig terug. Laten we dat terugdraaien in elk geval proberen. Maar laten we vooral ook niet vergeten, dat dit financieel gezien moet kunnen. Iets behouden wat leidt tot een lege portemonnee is ook niet wat we moeten beogen.

ZUURKOOL MAKEN bijdrage Boerenervenwerkgroep

Zelf zuurkool maken is leuk en lekker en niet echt moeilijk.

Benodigd

Een grote schaal, pan of teil.

Een zuurkoolpot.

2 eikenhouten plankjes in de maat van de pot of ton om de bovenkant mee af te dekken; een schone zware steen om daar weer op te leggen.

Witte kool, zure appel, zout, jeneverbessen en peperkorrels.

De verhouding tussen de ingrediënten is afhankelijk van smaak en van de hoeveelheid die u wilt maken.

Voor 5 kilo witte kool neemt u 5 geraspte goudreinetten,

5 afgestreken theelepels zout.

10 jeneverbessen.

10 peperkorrels.

Werkwijze

De witte kool dun schaven, liefst met een koolschaaf. De schaal tot op de helft vullen met kool.

Dan met schone handen de kool stevig kneden tot er vocht vrijkomt.

In de zuurkoolpot een dikke laag kool (± 6 cm) leggen; daarop een afgestreken theelepels zout strooien, een dun geraspte zure appel en een paar jeneverbessen en peperkorrels.

Goed aanduwen en dit laag om laag herhalen tot de kool op is.

Het geheel zo zeer aanduwen of stampen dat er vocht bovenop komt te liggen. Dit gaat fungeren als 'waterslot'. Dan alles afdekken met de plankjes, de steen en het deksel.

Als er geen deksel is voldoet een stevige schone theedoek ook. Wel dicht-

De zuurkooltijd begint als deze paddenstoelen groeien.

binden dan.

De pot op een koele donkere plaats zetten en na een week openmaken.

De theedoek verschoneren;

de steen en de

plankjes goed met heet water schoonmaken en eventueel schimmellaagje (kim) verwijderen.

Opnieuw goed aanduwen met een schone hand of pollepel tot er vocht bovenop staat. Na de tweede week deze werkwijze herhalen.

Na een week of zes begint de zuurkool op smaak te komen en kan ervan gegeten worden. Wel steeds weer goed aanduwen tot het vocht boven komt.

Wat zijn bomen?

Over wat een boom is, bestaan verschillende visies. Meestal is het een overblijvende plant met een verhoutte stam en een kruin of kroon. Een struik daarentegen heeft meerdere stammen.

In Amerika zijn soorten bekend die ouder zijn dan 2000 jaar, in Nederland zijn de oudste wilgen en populieren meestal jonger dan 100 jaar.

Bomen zijn een wezenlijk onderdeel van onze natuurlijke leefomgeving maar grote delen van de aardkorst zijn ongeschikt voor bomen. Denk aan watervlaktes, woestijnen, de poolgebieden en bergtoppen. Op sommige plaatsen groeien alleen bomen. Tropische wouden zijn hier voorbeelden van.

Een boom biedt ook een zelfstandige leefgemeenschap aan andere levensvormen. Vogels, (korst)mossen, schimmels en algen 'leven samen' met de boom. Ze zijn onafscheidelijk van elkaar. Insecten en bomen vormen ook 'koppels', bepaalde soorten bomen huisvesten bepaalde soorten insecten. Dan is er sprake van een 'waardplant' en kan de een niet leven zonder de ander.

Aan de bladeren en bloemen kun je de boomsoort vaak herkennen. Het uiterlijk van de loofbomen en naaldbomen verschilt heel sterk van elkaar. Om niet te spreken van de verschillende vruchten; een dennenappel is heel iets anders dan de appel. En wie raapt niet stiekem een 'kastanje' op in de herfst?

Onze voorouders beoefenden rituelen bij opmerkelijke bomen in hun omgeving. Zo bestaan er nog steeds lapjes- of koortsbomen, enkele kledingstukken in de boom hangen verlaagt de koorts bij de eigenaar van die kledingstukken?

Verwerkte bomen.

Boom voor een boerderij.

De groene bladeren produceren met behulp van zonlicht energie uit water en CO₂. Daarbij komt zuurstof vrij waar alle levende wezens gebruik van maken. Ook halen bomen veel fijnstof weg uit de lucht.

Maar een boom kan ook een risico vormen. De bliksem kan erin slaan (het hoogste punt) of de boom kan ziek zijn en later door harde wind omwaaien. In langdurige droge omstandigheden kan een boom brandgevaarlijk zijn. Tot slot nog een simpele vuistregel die aanspreekt: onder de grond is het volume aan wortels ongeveer even groot als het volume aan stam, takken en bladeren boven de grond. Hoe meer wortels en hoe beter de grond is op de plaats waar de boom staat, hoe groter de boom zal kunnen worden. Jammer toch dat bomen niet kunnen praten!

Geschiedenis van soortenrijkdom

De soorten bomen die in Nederland groeien zijn niet allemaal inheems. Dat zit als volgt in elkaar.

Tijdens de laatste ijstijd (dan is de gemiddelde temperatuur het hele jaar door onder nul graden Celsius) waren er geen bomen meer over in onze regio. Nadat de temperatuur was gestegen kwamen er weer allerlei soorten terug, met name uit Zuid- en Oost Europa, waar het minder koud was geweest. De wilg en dwergberk waren de pioniers. Vervolgens kwamen de berken en dennen opzetten en die vormden grote bossen. Daarna ontstonden bossen van eiken, iepen, hazelaars en elzen.

Vervolgens ging het mis en verdwenen de bossen weer.

De eerste landbouwers gebruikten bomen om primitieve onderkomens te bouwen en als brandstof voor hun vuren. De latere Romeinen kwamen in onze regio en zij kapten veel bossen

omdat anders hun vijanden zich in die bossen konden verstoppen. Door de vestiging van steeds meer agrariërs die landbouwgrond nodig hadden verdwenen veel oerbossen. Weer later werden de overgebleven bossen gekapt omdat we veel grote schepen bouwden en molens, houtskool nodig hadden voor het maken van ijzer en er steeds meer houten huizen (in steden) bijkwamen. De opkomende veeteelt veroorzaakte het ontstaan van erfafscheidingen en de komst van heggen (van meidoorn) om het vee tegen te houden. De twee wereldoorlogen in de vorige eeuw veroorzaakten de kap van de resterende bossen, zowel door geweld van de legers, het gebruik van hout voor de papierproductie als door de particulieren die hun huizen moesten verwarmen. Daarna zijn de natuur- en milieuorganisaties zich ermee gaan bemoeien en is de aanplant en het behoud en beheer van bossen gestimuleerd.

Maar dit verklaart nog niet waarom er veel niet inheemse soorten in ons land voorkomen. Dat is te verklaren uit de reizende mens. De Romeinen namen de okkernoot, tamme kastanje en tafelden mee naar ons land. Vermoedelijk ook de esdoorn en andere eiken. De Kruisvaarders en de monniken brachten veel soorten mee die zij tijdens hun verre reizen tegenkwamen. De economische betekenis ervan stond centraal. Tijdens en na de 80-jarige oorlog ontstonden universiteitstuinen voor medicinale doeleinden en onderzoekers stuurden veel buitenlandse soorten naar Nederland voor proeven daarmee. Veel Amerikaanse, Engelse, Chinese en Japanse soorten stonden volop in de belangstelling en het was interessant nieuw materiaal voor de rijke handelaren die er hun hobbytuin voor maakten. Ook Azië werd een belangrijke aan-

voerplaats van onderzoeksmateriaal. De opkomst van de tuinarchitectuur maakte de kweek van 'speciale' bomen interessant. In de vorige eeuw zijn veel boomkwekers met de nieuwe soorten aan de slag gegaan en ontstonden door 'kruisingen' ervan de gekweekte variëteiten. Intussen waren speciale regels ontwikkeld om de namen van alle soorten bomen over heel de wereld specifiek te maken. In het 'Latijn' staan die namen overal voor dezelfde soort. Als je een kerstboom op internet bestelt wil je geen 'dennenboom' thuis krijgen toch!

Dijkmagazijn langs de Lek met links twee naaldbomen

Het nut van bomen voor de mens

In de geschiedenis is dat sterk veranderd, afhankelijk van de locatie, grondsoort en situatie van de mens. Eerst is er de natuurlijke functie van een boom: een natuurelement. Daar kon de vroege mens weinig mee (anders dan globaal aangegeven onder 'wat is een boom'). Daarna ontwikkelt de mens 'gereedschap' en staat het nuttig gebruik van vuur tot zijn beschikking.

Bomen verwerkt tot bouw materiaal o.a. voor zijn onderkomen en brandstof voor zijn vuur.

Vervolgens zijn er afgeleide functies die op natuurlijke wijze of kunstmatig zijn ontwikkeld en toegepast:

1. Schaduw, beschutting en windbreker.
 2. Accentuering van het landschap, afscheidingen en perceelgrenzen.
 3. IJkpunt en herkenning.
 4. Natuurleven ten behoeve van vogels, insecten etcetera.
- Specifieke functies die vaak met medewerking van de 'kruising' van boomsoorten (cultivars) zijn ontstaan:
5. Nutsfunctie: fruitbomen, vruchten, noten en zaden, hout voor klompen, gereedschappen enzovoort.
 6. Sierfunctie: leibomen, laanbomen, in vorm gesnoeid, bloeiend en in kleur verschillend.

Uiteraard komen ook combinaties van functies voor, de situatie bepaalt of dit mogelijk is.

In het algemeen geldt dat hoe meer geld beschikbaar is voor secundaire levensbehoeften, dus na het voorzien in huisvesting, eten en drinken en veiligheid / sociale controle, hoe meer geïnvesteerd is in de nevenfuncties van bomen op het woon- en bedrijfserf.

Bomen op het boeren erf

Op het boeren erf zijn bomen bewust 'toegepast' om de functie die zij kunnen vervullen. Boeren zijn nuchter en praktisch. Alles moet functioneel zijn, anders kan het weg.

In de diverse streken van Nederland

Bomen voor de boerderij.

zijn de verschillen groot. Want bomen groeien niet overal even goed. Op de Veluwe (zandgrond en droog) groeien dennen goed. Op de kleigronden die vochtig en voedzaam zijn groeien bijna alle soorten bomen goed. Sommige soorten bomen houden van natte voeten, zoals wilgen en berken. Op enkele specifieke plaatsen kan de krachtige zeewind er oorzaak van zijn dat maar enkele soorten kunnen groeien en dan nog met veel moeite (aan de Noordzeekust bijvoorbeeld). Zo ontstaan streekgebonden variaties en combinaties door functionele of lokale omstandigheden.

In de Alblasserwaard en de Vijfheerlanden doen de volgende soorten het in het algemeen goed: eik, linde, kers, populier, iep, es, els, wilg, lijsterbes, hazelaar, vlier, hondsroos, vogelkers, Gelderse roos, meidoorn, sleedoorn, rode kornoelje, taxus en egelantier. Coniferen hebben het daar minder goed naar hun zin. Niet genoemde soorten kunnen ook goed gedijen mits de grond en de grondwaterstand ter plaatse geen probleem vormen.

Jan Scholten

ZIJDELINGS

Er hangt iets in de lucht. Er komen veranderingen op ons af. Op allerlei gebied. Dat is altijd al zo geweest. Gelukkig maar, want anders vergaderden we nog als in de vroege middeleeuwen, in berenvellen onder grote eikenbomen en bepaalde een klein deel van ons wat er ging gebeuren.

Gelukkig is dat laatste nu niet meer zo. Maar we moeten dan wel actief mee doen. En de kansen die er liggen grijpen. Het probleem van de huidige dag is dat alle veranderingen snel komen en gaan... en dat ze ook onverwacht komen en even onverwacht weer over zijn. Wat de ene dag als het grootste belang wordt geventileerd is de andere dag al weer achterhaald en wordt dan vervangen door een andere, soms tegengestelde regel. Dat maakt het zo lastig.

Gelukkig hebben wij als Boerderij & Erf hier destijds maatregelen voor genomen, een visie ontwikkeld en kunnen we nu adequaat optreden. Maar

Zomaar een geschildeerde koe.

gezegd: op het moment dat er kansen liggen moeten we die benutten om op de momenten dat het nodig is deze in te kunnen zetten. Een prachtig mooi voorbeeld daarvan is het bijbelverhaal waarin Jozef aan de Egyptische farao een droom uitlegt. We citeren Genesis 41: Farao vertelde opnieuw wat hij had gedroomd. 'Ik stond aan de oever van de Nijl', begon hij, 'toen plotseling zeven vette en gezond uitziende koeien uit de rivier kwamen en op de oever begonnen te grazen. Maar toen kwamen er zeven andere koeien uit de rivier. Die waren mager en bottig. Zulke lelijke dieren heb ik in het hele land nog nooit gezien! Die magere

waakzaamheid blijft geboden. Het gaat erom dat we tijdig maatregelen

nemen om de toekomst aan te kunnen.

Anders gezegd: op het moment dat er kansen liggen moeten we die benutten om op de momenten dat het nodig is deze in te kunnen zetten. Een prachtig mooi voorbeeld daarvan is het bijbelverhaal waarin Jozef aan de Egyptische farao een droom uitlegt. We citeren Genesis 41: Farao vertelde opnieuw wat hij had gedroomd. 'Ik stond aan de oever van de Nijl', begon hij, 'toen plotseling zeven vette en gezond uitziende koeien uit de rivier kwamen en op de oever begonnen te grazen. Maar toen kwamen er zeven andere koeien uit de rivier. Die waren mager en bottig. Zulke lelijke dieren heb ik in het hele land nog nooit gezien! Die magere

koeien aten de vette koeien, die het eerst uit de rivier waren gekomen, op. Maar toch bleven zij net zo mager als daarvoor! Toen werd ik wakker'. De boodschap hieruit is dat we in goede tijden moeten zien over te houden voor minder goede tijden. Dat geldt ook voor ons als Boerderij & Erf. We hebben de afgelopen jaren via de aan ons gelieerde stichting veel kunnen opbouwen. Momenteel wordt er heel hard gewerkt aan de uitvoering van het Masterplan Behoud Agrarisch Erfgoed. Het is de bedoeling dat er resultaten komen, waar we enkele jaren mee vooruit kunnen. Want we hoeven er echt niet op te rekenen dat de subsidiepotten ons welgezind blijven. Er is van alles aan de hand. In dit land, in dit werelddeel en in deze wereld. Maar samen met u als enthousiast geïnteresseerde in alles wat met de boerderij te maken heeft blijven we vertrouwen hebben in de toekomst. Vooral ook voor onze vele honderden prachtige boerderijen.

Het was al weer een inkelt jaar geleje dat Saan van Pietera aan Hindrik de koster opdracht gaf om het knechtenkamertje, achter op de hooitil, te slope. 'De tijd van knechte en meide gaat voorbij,' had Hindrik toen tegen Aai Klomp de daggelder gezegd. Daar moest Aai nog al is aan denke. Hij keuterde nog wat op de stee van Saane, maar het meeste werk werd gedaan door de jonge Piet.

Die had de landbouwschool in Blokkeland met goed gevolg doorloopte en ging nou nog een paar dagen in de week naar de middelbare landbouwschool in Gorcum. Al die scholen fokten maar wijsneuzen vong Aai Klomp. Een boer was een boer en dat mos zo blijven.

Maar het bleef niet zo. De jonge Piet wou het geleerde op de stee van Saane in de praktijk bringe en dat ging Saane wel eens te hard. Zodoende botste het nog al eens. En of het daarvan gekomen is, niemand die het weet, maar

Tekening van een erfhuys.

op een kwaie dag is Saan van Pietera in zijn eigen land op het korte kampje getroffen door een beslag.

Ze hebben hem op een hord naar huis gedragen en in de opkamer gelegd.

De huisarts die hem onderzocht schudde zijn hoofd; het was ernstig en na enkele dagen van hoop en vrees verwisselde Saan van Pietera, het tijdelijke met het eeuwige.

Er is een grote boerenbegrafenis geweest. Wel geen boerenwagen waarop vroeger de gezeggers naar hun laatste rustplaats werden gebracht, maar zwarte rouwauto's en veel boerenfamilies. De klok die de gestorvene al elke dag overluid had werd door Hindrik de koster tijdens de begrafenis lang en nadrukkelijk geluid. En tijdens het begrafenismaal; verse broodjes met ham of rookvlees en veel kommen koffie, werd er hier en daar al wat gepraat over hoe het nou verder moest met de stee van Saan van Pietera.

Nou, het duurde niet lang of daar kwam duidelijkheid over. Piet wilde wel boer worden, maar niet op de stee die geslachten lang door de Bouwmannen bewoond geweest was. Hij zou naar Friesland willen op een modelboerderij om al het geleerde uit Gorcum in praktijk te brengen. En als dat niet ging dan emigreerde hij naar Canada of Nieuw-Zeeland. Daar lag de toekomst voor een boer vond hij. Aai Klomp schudde zijn hoofd en zei: 'Ik heb et altijd wel gedacht, al die geleerdheid leidt alleen mar tot wijsneuzerij...'

Voor Metjies was het et ergste. Naast het zo plotselinge verlies van haar man stond nu ook de bedrijfsbeëindiging voor de deur. Ze huilde hete tranen en probeerde Piette tot andere gedachten te brengen, maar die was onvermurwbaar en zo kon het gebeuren dat die van Veldjesgraaf en in de contreie in de Schoonhovense krant en de Gecombinerde de volgende advertentie lazen:

ERFHUIS

Notaris Bax te Veldjesgraaf zal op donderdag 22 april, voormiddags 10 uur publiek verkopen bij de boerderij van wijlen Bastiaan Bouman P.zn. om contant geld:

De gehele veestapel en alle boerengerei waaronder: 1 bruin merriepaard, 26 koeien en 5 kuispinken. 1 zeug met 12 biggen.

Een tilbury, arrenslee en verschillende boerenwagens en -karren. Twee schouwen een complete kaaskamerinventaris enz.

Daar was het nodige aan voorafgegaan. Hindrik de koster, die na het verscheiden van Saan Bouman bijna iedere dag op de stee van Saan van Pietera aanwezig was, had notaris Bax verschillende keren op de boerderij gezien om alles te bespreken. Dat begon al met de juiste

datum, want als er ergens in buurt nog een erfhuys was dan was dat niet gunstig. Ook een belangrijke veemarkt werd misgehouden.

Als de auto van de notaris weer op de boerenwerf stond knikte Hindrik veelbetekenend naar Aai Klomp en als er niemand in de buurt was zei hij: 'Ja Aai, de notaris is daar als de nood daar is...'

Op de dag voor de verkoping werd alles in gedeelten gereedgezet. De notaris kwam met zijn klerk en de laatste gaf aan alle objecten een duidelijk nummer. Aan de buitenschuur hingen koptouwen en halsters, een stekeltrekker en een gierschep. Er stonden kruiwagens en melkbussen en hooivorken en rieden. De mooie kaasvaatjes en de grote wringtobben, de kaasplanken en schragen uit de kaaskamer alles zou worden geveild.

Toen de morgen van de veiling aangebroken was ging de zon een beetje schuil, maar het was gelukkig droog en heel geschikt weer voor een erfhuys. Al vroeg hadden de verkopers van koek hun kramen op het erf opgeslagen en er was ook een koopman in veegeneesmiddelen die zijn waren te koop aanbood. 'Ieder vist op zijn getij...' dacht Aai Klomp bij z'n eigen. Dat gold ook voor de koopjesjagers die al vroeg alles bekeken of er iets van hun gading bij was. Toen dan ook de dorpsklok tien slagen liet horen zag het zwart van het boerenvolk en nieuwsgierigen die op de verkoping afgekomen waren. Op dat tijdstip verscheen ook de notaris. Hij nam plaats op een platte boerenwagen die tussen de open hooideuren geplaatst was. De bode, die verder de verkoping zou leiden, vroeg om stilte en werd daarna door de notaris voorgesteld: 'Heden zal de u allen bekende bode en afslager Willem van Straaten uit Blokkeland voor ons aan u verkopen en in contant geld door u te betalen de aangeboden landbouw- en melkgereedschappen en het aanwezige vee onder de volgende voorwaarden'. Dat laatste had betrekking op de notariskosten en het zogenaamde 'strijkgeld'. Toen begon de verkoop, de bode met de notarisklerk probeerden de boerengereedschappen en de planken en hekken aan de man te brengen. Ieder keer klonk: 'Wie bied? Er is geboden! Niemand meer? Eenmaal, andermaal verkocht! Willem van Straaten was een geknpte bode en afslager. Met een grap bracht hij het aanbod onder de aandacht. De twee schouwen die in de vaarsloot achter de hofstee lagen noemde hij ware slagschepen; 'Daer kin je mee vaere minse, de Graef uit en de Giesse deur...' Dat ging zo'n anderhalf uur door toen was de keel van de bode zo droog dat hij wel aan een bakkie koffie toe was. Onderwijl rekenden de eerste kopers hun gekochte spullen al met de notaris in de keuken af. Toen kwam de levende have nog. Dat hield men vanwege de belangstelling altijd voor het laatst. De veestapel van Saan van Pietera stong wijd en zijd bekend. Daar waren veekopers en boeren op af gekomen. Ook nieuwsgierigen, want boerenmannen zijn onder elkaar altijd bar nieuwsgierig wat een koei of een pinkie opbringt.

De bode bracht de verkoop op gang met; wie zet er in en biedt er geld? Na een voorzichtig opzette bemoedigde de bode: 'Goed zo, wie meer? Ja, 300 gulden, 320... Een knikje links of rechts en er kwam weer een tientje bij. Tenslotte bleef het stil. Toen was Bertha 28 verkocht aan Teunis Zaanen uit Oukerk. Teunis was de baas van Bart Stuy die onderjaars getrouwd was met Tonia's die zoveel jaar gediend had op de stee van Saan van Pietera. Tonia had bar geschret toen ze hoorde van het sterven van Saan van Pietera. Ze had een beste herinnering aan hem en aan Metjies die zo'n beste vrouw was. Bart dacht dat Tonia wel blij zou zijn met de aankoop van z'n baas. Misschien had ze Bertha's nog wel gemolken. Hij trok nog even op de koekkramen af. Hij had onder de middag al koek geslagen en zijn stukkenzak was helemaal gevuld met stukken en kruimels koek, maar toen die aan Tonia's dacht kocht hij ook nog een mooie koek met de naam van zijn vrouw in kandijnsuiker erop.

Metje is nog enkele jaren op de stee gebleven, maar heeft de boerderij tenslotte verkocht aan een of andere belangrijke directeur uit Rotterdam. Die heeft er een woonboerderij van gemaakt. De boerderij heet in de volksmond altijd nog: 'De stee van Saan van Pietera'.

Hans Mouthaan

KOEK EN ZUPIE

Laten we hopen dat het nog even duurt. Maar laten we ook hopen dat we het de komende winter weer gaan meemaken. Gezellig wat eten en drinken rond een koek- en zopietent op het ijs. Dat heeft sfeer. Waar de naam koek vandaan komt is duidelijk: de versnapering in de vorm van peperkoek, zoals die in het verleden bij alle feestelijkheden op het platteland - en daarvoor ook in de stad - naar voren komt. De naam zopie is een oude benaming voor 'een slokje' of 'een borreltje'. In de loop der jaren werd het een heel speciaal slokje. In de 17e tot en met de 19e eeuw bestond een zopie uit een mengsel van bockbier en rum. Door aan dit mengsel eieren, kaneel en kruidnagels toe te voegen en dit goedje vervolgens te verwarmen, ontstaat zopie. Later, sinds de 20e eeuw, wordt in een koek-en-zopietent vaak warme punch verkocht. Tegenwoordig is er voornamelijk warme chocolademelk, snert, glühwein en gevulde koek verkrijgbaar.

Interessant is het om te weten waar dit ijsvermaak van afstamt. Ten tijde van de Republiek van de Zeven Provinciën waren er allerlei strenge wetten uitgevaardigd, gebaseerd op de toentertijd als streng ervaren gereformeerde geloofsleer. Carnaval, Sint Maarten en Sinterklaas werden afgeschaft, want dat waren paapse dwaalingen. Maar het nieuwe juk, waarbij weinig of niets mocht, knelde. Elke bestuurder in die tijd realiseerde zich dat een mens van tijd tot tijd wat ple-

Maar ook als er geen ijs ligt is een zopie lekker.

zier moet kunnen hebben. Er was in die tijd een slimmerik, die ontdekte dat alle wetten van toepassing waren op het land. Maar dat op het water scheepsrecht gold. En als er ijs ligt, kunnen de schepen niet varen, zo oordeelde een toentertijd geraadpleegde rechter. Dus op het ijs geldt geen enkele wet. Daarom werden de gebruikelijke winterfestiviteiten naar de bevroren rivieren en andere waterwegen verplaatst. Daar mocht het wel. In het begin zal het vrij eenvoudig begonnen zijn. Maar in de loop van de tijd leidde dit tot braspartijen op het ijs. In welke hevigheid die zich konden voordoen beschrijft Herman de Man in 'De barre winter van negentig'. Later werden die schransen zwalgpartijen wat ingeperkt, maar feest bleef het. Elke keer als er ijs lag. Uiteindelijk rest ons alleen nog maar de koek- en zopietenten, die worden ingericht zonder enige kennis van de historie, met de meest moderne apparatuur, waardoor ze het ijs op de plaats waar ze zijn opgebouwd doen smelten.

Recept voor originele zopie

Nodig

- 3 flesjes bockbier
- 1 kaneelstokje
- 2 kruidnagels
- 4 plakjes citroen
- 125 gr bruine suiker
- 2 eierdooiers
- 100 ml rum

Ijstijd is koek- en zopietijd.

Bereiding

Verwarm het bier met de kaneel, kruidnagels, citroen en bruine suiker tot het tegen de kook is. Klop de eiderdooiers los en bindt de drank hiermee, zonder deze te laten koken. Voeg tenslotte de rum toe. Lekker met (peper)koek, maar vooral ook met een stroopwafel met gebakken peren.

Recept stroopwafel met gebakken peren

Nodig

- 4 stroopwafels
- 4 eetlepel blanke rozijnen
- 4 kleine handperen geschild (in partjes)
- sap van 1 citroen
- 50 gram boter
- 2 eetlepel lichte basterdsuiker
- 2 eetlepel schenkstroop
- 200 milliliter zure room
- 2 zakjes vanillesuiker

Wintertijd.

Bereiding

Wel de rozijnen in warm water. Besprenkel de perenpartjes met citroensap. Verhit de boter en bak hierin de peer met de suiker op middelhoge stand tot de suiker licht karamelliseert. Voeg de schenkstroop en uitgelekte rozijnen toe. Klop de zure room los met de vanillesuiker. Verwarm de stroopwafels naast elkaar op een bord 1 minuut in de magnetron op 400 Watt of heel even in een droge hete koekenpan. Verdeel de vanilleroom over de wafels en schep het perenmengsel erop.

UITVOERING MASTERPLAN

Na een wat trage start komt toch langzaam de realisatie van de meeste projectonderdelen in zicht. Er worden belangrijke stappen gemaakt. In de praktijk blijkt het altijd weer dat feiten en ontwikkelingen een andere aanpak eisen dan vooraf bij het maken van de plannen was gedacht. Dat vergt telkens opnieuw een boeiende

uitdaging.

Het merendeel van de werkzaamheden wordt verricht door vrijwilligers. Gezien hetgeen is bereikt is een woord van dank aan die geweldige groep zeker op zijn plaats. Wij hopen dat de vrijwilligers ook in de toekomst hun steentje willen bijdragen aan het afronden van

het Masterplan en daarna aan het belangrijke werk van Boerderij & Erf Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.

Kennis- en informatiecentrum

De thans in afronding zijnde eerste fase, het inventariseren van wat er nog is aan monumentale en beeldbepalende boerderijen en andere

landelijke bebouwing is hier een belangrijke basis voor. De tweede stap is het hieraan toevoegen van wat van de betreffende panden bekend is. Dit zal een hele klus zijn, die ook na afronding van het Masterplan door gaat, omdat er nu eenmaal steeds meer gegevens bekend zullen worden. In die tussentijd moet er wel een koppeling worden gemaakt tussen de website en de overzichten per plaats. Dat vergt nog veel aandacht en professionele ondersteuning.

De hier ook onder vallende beeldbank, die een belangrijke basis vormt voor het geheel, begint ook goed gevuld te raken. Paul Eikelenboom heeft alles geregistreerd en in volgorde gezet. Er zijn 1.084 registratieformulieren verzonden, waarvan er half september jongstleden 176 waren terugontvangen. Heel hartelijk dank daarvoor. Goudriaan, Ottoland, Vianen en een groot deel van Giessenburg moeten nog op foto worden gezet. Misschien iets voor u?

Lijsten beeldbepalende panden

Het al genoemde inventariseren heeft een meerledig doel. Ook voor het in beeld krijgen welke panden er een beschermde status hebben en welke daar in overleg met de regionale overheden nog aan toe gevoegd zouden moeten worden. Dit kan pas aanvangen als de inventarisgegevens verder gecompleteerd zijn.

Ook dit is beeldbepalend.

Participatie in beleid van overheden

Op dit moment zijn Piet den Hertog en Bert Hartman bezig met het bestuderen van de daarvoor in aanmerking komende bestemmingsplannen en andere stukken. De uitwerking van hun bevindingen komt in rapportvorm beschikbaar en zal het hoofdonderwerp zijn op het symposium over herbestemming van 14 november aanstaande.

Voorbeeldenboek boerderijen

Op het moment van samenstelling van deze nieuwsbrief wordt hard gewerkt aan het 'maken' van een boekwerk. Meine Mollema heeft de bouwkundige problemen in beeld gebracht waar een boerderijeigenaar, een architect of aannemer tegenaan kan lopen. Hij heeft alles minutieus op tekening gezet. Dat heeft heel wat uren werk gekost! Vervolgens heeft hij de gewenste aanpak in voorkomende gevallen beschreven. Rien van der Toren heeft aansluitend een groot aantal foto's gemaakt, waarop de geschetste problemen duidelijk worden voor iedereen. Medio september is de vormgever aan de slag gegaan en wordt er aangevuld wat nog ontbreekt.

Voorbeelden nieuwbouw

Dit onderdeel zal in 2014 ter verdere uitvoering ter hand worden genomen. Het gaat hierbij om het aanreiken van voorbeelden en mogelijkheden aan de gemeentebesturen om bij nieuwbouw op het platteland een echt plattelandskarakter te behouden. Helaas hebben veel gemeentebesturen in voorgaande jaren gemeend aansluiting te moeten zoeken bij 'stadse fratsen' en hier en daar hoogbouw gerealiseerd. Thans wordt dit als ont-

siering van het platteland ervaren. Gelukkig is de praktijk van dit moment ons hierbij zeer goed gezind, want overal zie je een verantwoorde aanpak en het aantal appartementengebouwen in nieuwbouwprojecten waarbij de contouren van de boerderijen in ere worden gehouden groeit gestaag.

Bijzondere gevel.

Divisie publieksdiensten aan overheden

Door uitbreiding en het aanstellen van een vaste secretaris van de Commissie Advies & Voorlichting is hieraan een eerste invulling gegeven.

Organiseren publieksactiviteiten

Dit moet na de aanstaande winter ter hand worden genomen. Er wordt onder andere gedacht aan een fotoboek. Daarnaast zijn er wellicht kleinschalige activiteiten mogelijk, vooral ook om de jeugd bij het geheel te betrekken.

Optimaliseren recreatie en toerisme

Hierover is op dit moment overleg gaande met de regionale VVV Zuid-Holland Zuid.

VERENIGING VRIENDEN VAN BOERDERIJ & ERF A-V:

A. Bassa, Hei- en Boeicop (voorzitter)
P.A. Eikelenboom, Groot-Ammers (secretaris)
J. van Vliet, Groot Ammers (penningmeester).
J. Brandwijk, Brandwijk
N. Hakkesteegt, Groot-Ammers

STICHTING BOERDERIJ & ERF A-V:

C. Bakker, Ameide (voorzitter)
P.A. Eikelenboom, Groot-Ammers (secretaris)
H.M. van der Wal, Streefkerk (penningmeester)
A. Bassa, Hei- en Boeicop
S. van den Berg-Knuppe, Streefkerk (inlichtingen)
N. Hakkesteegt, Groot-Ammers (namens boerentuinenwerkgroep)
D.J. de Jong, Hardinxveld-Giessendam (publiciteit)
T. Koorevaar, Wijngaarden (adviseur)

WERKGROEPEN:

Werkgroep Advies & Voorlichting
Werkgroep Boerentuinen
Werkgroep Paviljoen Liesvelt

SECRETARIAATSADRES:

Sluis 57, 2964 AT Groot-Ammers, telefoon 0184-661425,
email secretariaat@boerderijnerf.nl
De vergaderingen worden ook bijgewoond door P.T. den Hertog (Vianen), voorzitter van de Werkgroep Advies & Voorlichting en door Jans Bos adviseur.

COLOFON

ISSN 1568-9190
Uitgave Boerderij & Erf Alblasserwaard-Vijftheerenlanden
Redactie Dick de Jong
Illustraties Teus Koorevaar, Piet den Hertog, Dick de Jong en anderen
Redactieadres Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam,
djdejong@planet.nl